

Najstarsze dowody używania opium pochodzą z Izraela

22 września 2022

Izraelska Służba Starożytności, Uniwersytet w Tel Awiwie oraz Instytut Nauki im. Weizmanna znalazły najstarsze ślady używania opium przez ludzi. Ślady alkaloidów opioidowych oraz produktów ich rozkładu zidentyfikowano w naczyniach znalezionych w pochówkach na stanowisku Tel Yehud. Odkrycie na nowo ożywi trwającą od dziesięcioleci dyskusję na temat funkcji i handlu opium na starożytnym Bliskim Wschodzie.

Historia używania środków psychotropowych na Bliskim Wschodzie od dawna jest przedmiotem badań. Jednym z przykładów takich środków było opium. Niektórzy specjaliści, opierając się na historycznych tekstach twierdzili, że ludzie zaczęli pozyskiwać opium około 3000 roku p.n.e. Inni, z powodu braku dowodów archeologicznych, sceptycznie podchodzili do tej hipotezy. Część naukowców proponowała, że wytwarzane na Cyprze w późnej epoce brązu ceramiczne dzbanki i dzbanuszki znane jako „Base-Ring Ware”, które trafiały na lewantyńskie wybrzeże, powstawały właśnie z myślą o przechowywaniu opium. Inni twierdzili, że naczynia te były napełniane aromatycznymi

olejami.

Mak lekarski (*Papaver somniferum* L.) to jedna z najstarszych roślin leczniczych w pisanej historii ludzkości. Prawdopodobnie narodził się on w basenie Morza Śródziemnego. Z każdej części rośliny po nacięciu wypływa białe mleczko. Obecnie wiemy, że roślina ta zawiera ponad 40 alkaloidów, a najbardziej aktywnym i powszechnym z nich jest morfina. Uśmierza ona ból, pomaga w zaśnięciu, prowadzi do łagodnej euforii i przyjemnych halucynacji.

Najstarsze wzmianki o maku opiumowym znajdują się na sumeryjskich tabliczkach z pismem klinowym z około 3000 roku p.n.e. Sumerowie nazywali opium „gil”, szczęście, co jest nazwą wciąż używaną w niektórych kulturach. Z zapisków wynika, że i Sumerowie, i Asyryjczycy zbierali makowy sok rankiem, nacinając makówkę. Sok przechowywano w glinianych naczyniach. Starożytni Egipcjanie uprawiali mak w Tebach. Pozyskiwany z niego sok był zarezerwowany dla kapłanów, magów i wojowników.

Zgodnie z przekazami pisemnymi, mak był uprawiany w Nowym Państwie i Lewancie późnej epoki brązu. Niewykluczone, że niektóre znalezione w grobach kołczyki czy pierścienie symbolizują makówkę. Z kolei na Krecie znaleziono ceramiczną figurkę bogini z uniesionymi rękoma, której korona zawiera elementy przypominające kształtem mak. Twarz bogini wskazuje na stan po zażyciu środka halucynogennego. Natomiast w Mykenach znaleziono złoty pierścień służący jako pieczęć, na którym widać boginię trzymającą trzy makówki.

Uprawa maku trafiła do Persji wraz z podbojem przez Persów Asyrii i Babilonii. Opium dotarło też do Grecji i Rzymu. Jest ono często wspominane w greckiej mitologii, w Iliadzie oraz Odysei. Rzymianie używali opium zarówno jako leku, jak i trucizny przez 1000 lat (510 p.n.e. – 476 n.e.).

Teraz izraelscy naukowcy przedstawili na łamach pisma [„Archeometry”](#) wyniki badań nad pozostałościami organicznymi w

22 naczyniach znalezionych na stanowisku Tel Yehud. Tamtejsze pochówki datowane są na lata 1550–1300 p.n.e. Znaleziono w nich m.in. naczynia wykonane techniką Base-Ring. Naczynia takie miały unikatowy kształt. Ich główna część była zaokrąglona, posiadały długą szyjkę skierowaną w stronę rączki, krawędź podobną do pierścienia, rączkę w kształcie paska oraz wysoką podstawę w kształcie pierścienia.

Te wysokiej jakości naczynia były powszechnie importowane na wybrzeża Lewantu. Ich rozpowszechnienie oraz kształt, który odpowiada kształtowi odwróconej łodygi z makówką, skłoniły specjalistów do wysunięcia hipotezy, iż były one wykorzystywane do przechowywania opium. Prowadzono więc badania pozostałości organicznych w takich naczyniach. Były one jednak najczęściej niewłaściwie przeprowadzone i nie wykazywały obecności śladów powiązanych z opium. Z kolei badanie, które w jednym z naczyń wykazały obecność pięciu alkaloidów opiumowych były przeprowadzone na zabytku, który od lat stał w muzeum i znajdował się poza kontekstem archeologicznym, co spowodowało krytykę części specjalistów.

Uczni z Izraela przebadali 22 ceramiczne naczynia różnego typu, w tym cypryjskie dzbanki, dzbanuszki oraz kubek typu Base-Ring.

W 8 naczyniach nie znaleziono wystarczającej ilości lipidów, by przeprowadzić analizę. W kolejnych sześciu odkryto ślady wskazujące na przechowywanie tam olejów pochodzenia roślinnego. W ośmiu pozostałych znaleziono zaś wyraźne ślady alkaloidów pochodzących z opium.

Naczynia, w których znaleziono ślady opium pochodziły z 4 różnych pochówków. Jest zatem nieprawdopodobne, by doszło do zanieczyszczenia. Autorzy badań uznali, że w naczyniach w starożytności przechowywano w nich mleko makowe. Naczynia te to dwa dzbanki i dwa dzbanuszki typu Base-Ring, dwa lokalnie wytworzone dzbanuszki i dwa lokalne dzbany. W naczyniach pochodzących z Cypru sygnał świadczący o przechowywaniu opium

był wyraźnie silniejszy niż w pozostałych. Dlatego też uczeni sądzą, że lokalnie wytworzone naczynia mogły służyć do rozcieńczania mleka makowego olejem roślinnym. Mogły być to też naczynia używane w ceremoniach, w których wykorzystywano opium, zatem mleko makowe było tam przygotowane do bezpośredniego użycia.

„Uzyskane przez nas wyniki są zgodne z wcześniejszymi hipotezami mówiącymi, że dzbanki i dzbanuszki typu Base-Ring były używane do przechowywania i transportowania opium z Cypru do Lewantu, a ich kształt wskazywał na zawartość.[...] Zgodnie ze źródłami pisany i przeprowadzoną przez nas analizą chemiczną, możemy stwierdzić, że mak lekarski był po raz pierwszy uprawiany w Azji Mniejszej ok. 3000 roku p.n.e. Już w XVI wieku p.n.e. trafił do Grecji i na Cypr i stał się ważnym towarem eksportowym z Cypru na Bliski Wschód. Opium było pozyskiwane i przechowywane w naczyniach typu Base-Ring na potrzeby handlu w Lewancie” – podsumowują autorzy badań.

Autor: Mariusz Błoński

Zdjęcie: Pixabay.com (CC0)

Na podstawie: [„Archeometry”](#)

Źródło: KopalniaWiedzy.pl